

STARÁ ZMLUVA V ŠTANDARDNÝCH KÁZŇACH JOHNA WESLEYHO

Pavel Hanes

1 Wesleyho vzťah k Starej zmluve

Napísal poznámky k Starej zmluve. "Bol som donútený (*importuned*) napísať Poznámky k Starej zmluve. Tomuto donucovaniu som odolával mnoho rokov... Predovšetkým som sa odvolával na nedostatok času - nielenže mám tisíc iných povinností, ale môj deň takmer končí a upadám do údolia rokov. Až dodne sa mi to zdá ako sen, ako takmer neuveriteľná vec, že sa dávam do takej práce, keď vstupujem do šesťdesiateho tretieho roku svojho života."¹ Zdôvodňuje to svojou nepripravenosťou a nedostatkom vzdelania(!)

Kázal na texty SZ:

2 Štandardné kázne

"...štyri zväzka kázni Johna Wesleyho sú súčasťou štandardnej metodistickej teológie (*standard of Methodist doctrine*) a majú byť čítané a prijímané všetkými našimi kazateľmi..."²

"Obsah sa môže zdať nedôležitý, ale starostlivé štúdium redaktora presvedčilo, že pán Wesley tieto kázne zoskupil tak, aby sa ilustrovali a dopĺňali navzájom a vytvárali úplný a postupný pohľad na celú tému experimentálneho a praktického náboženstva."³

3 Wesleyho teológia SZ

Stará zmluva má miesto v kresťanskom kázaní a vyučovaní:

Z príkazu ap. Pavla Timoteovi Wesley konštatuje: "Ako vzdialené bolo sv. Pavlovi zľahčovanie Starej zmluvy! ...Všimnite si to, aby ste sa jedného dňa nečudovali a nezahynuli vy, ktorí pripisujete taký malý význam polovici výrokov Božích! Áno, a to tej polovici, o ktorej Svätý Duch výslovne hovorí, že je užitočné ako Bohom určený prostriedok práve na toto - na poučanie, na usvedčovanie, na nápravu a na výchovu v spravodlivosti, aby bol Boží človek dokonalý a pripravený na každé dobré dielo."⁴

Novozmluvné chápanie SZ:

Wesley nezvolil ako základ kresťanských povinností Dekalóg, ale Kázeň na vrchu.

"...privilegiá kresťanov v žiadnom prípade nemajú byť pomeriavané tým, čo je v Starej zmluve zaznamenané o tých, čo žili pod židovskou dispenciou. Vidíme, že teraz už prišla plnosť času, bol daný Svätý Duch, veľká spása Božia je prinesená ľuďom skrze zjavenie Ježiša Krista. Na zemi je ustanovené (*set up*) Kráľovstvo nebeské, o ktorom Duch Boží dávno vyhlásil ..."V ten deň bude Pán štítom nad obyvateľmi Jeruzalema; kolísavý medzi nimi bude v ten deň ako Dávid, Dávidov dom však bude v ich čele ako Boh, ako Pánov anjel." (Zach 12,8).

4 Praktické rady k štúdiu SZ

Wesley v úvode k *Poznámkam k Starej zmluve* hovorí: "Vždy, keď máš voľný čas (*leisure*), prečítaj kapitolu zo Starej zmluvy v spojení s kapitolou z Novej zmluvy."⁵

¹ *The Works of John Wesley VII*, New York : Carlton & Porter, rok neudaný, s. 542.

² SUGDEN, E.H. *Wesley's Standard Sermons I*, London : The Epworth Press, 1951, s. 7.

³ BURWASH, N. *Wesley's Doctrinal Standards I*, Toronto : William Briggs, s. iv.

⁴ BURWASH, N. *Wesley's Doctrinal Standards I*, s. 156.

⁵ *John Wesley's Notes on the Whole Bible the Old Testament*, <http://www.munseys.com>, 2002, s. 11. (Thomas Oden, pravdepodobne z iného vydania toho istého úvodu, uvádza: "...čítaj hebrejskú Bibliu v spojení (*in conjunction*) s Novou zmluvou..." ODEN, Th. *John Wesley's Scriptural Christianity*, Grand Rapids : Zondervan, 1994, s. 60.)

5 Kázňové texty zo SZ v štandardných kázňach (Sugden)

Starozmluvné texty sú základom pre nasledovné štandardné kázne (číslo je priradené v Sugdenovom vydaní):

XII. *The Means of Grace* - Mal 3,7

XXXIV. *Catholic Spirit* - 2Kral 10,15

XXXVIII. *Original Sin* - Gn 6,5

XLIX. *The Lord our Righteousness* - Jer 23,6

LII. *The Reformation of Manners* - Ž 94,16

LIII. *On the Death of the Reverend Mr. Whitefield* - Nu 23,10

Wesley viackrát používa starozmluvný text len ako motto, tj. bez exegetickej súvislosti

V úvode ku kázni *Prostriedky milosti* Sugden poznamenáva: "Pokiaľ ide o text, našiel som o ňom len jednu zmienku: 22. júna 1741 Wesley náhodne otvoril Bibliu a otvorila sa mu v Malachiášovi, tretej kapitole, a hneď pokračoval s výkladom."⁶

Hebrejské slovo použité v texte je

Kázeň XII, *Prostriedky milosti* (The Means of Grace, Mal 3,7)⁷

"Ye are gone away from Mine ordinances, and have not kept them," sa nezaobera kontextom tohto výroku ani hebrejským pojmom, ktorý je tu preložený ako *ordinances* (nariadenie, predpis, výnos). Nepriamo ho interpretuje otázkou: "Are there, under the Christian dispensation, any *means ordained* [kurzíva pôvodná] of God, as the usual channels of His grace?" Odpovedá poukazom na text Sk 2,42-44, ktorý komentuje slovami "Their constant practice set this beyond all dispute..."

Pojem použitý u Malachiáša (קִרְבָּן) je v Gn 47,22 použitý na označenie pôdy, ktorá bola daná kňazom od faraóna. Je tu evidentná *vecnosť* implikovaná v pojme, ktorý tu Wesley používa novozmluvné cirkevné *ustanovenia*. Z toho, ako definuje "prostriedky milosti",⁸ je zrejmé, že aj keď pojem explicitne neexegetuje, používa ho podľa jeho významu.

Teologickú otázku, nakoľko prorocké slovo platí pre novozmluvnú cirkev Wesley takisto explicitne nerieši, ale Malachiášov pojem vzťahuje na Kristovu výzvu: "Proste a bude vám dané, hľadajte a nájdete, klopte a otvoria vám..." (s. 245). Táto výzva k modlitbe je pre neho zrejme implicitne spojená s Mal 3:7 prostredníctvom Kristológie (Kristus je inkarnovaný Boh). Wesley, ktorému ide predovšetkým o kresťanov život, toto nezdôvodňuje, keďže je to dogmatickým pozadím všetkých jeho kázní. To isté platí aj o výzve "Študujte písma..." (s. 248), o príkaze "...to robte na moju pamiatku..." (s. 251)

Kázeň XXXIV - *Katolícky duch* (Catholic Spirit 2Kral 10,15 - s.)

"Keď odtiaľ odišiel, stretol Rechabovho syna Jonadaba, ktorý mu šiel v ústrety. Pozdravil ho a spýtal sa ho: „Je tvoje srdce také priame ako moje k tebe?“ Jonadab odpovedal: „Je!“ - „Ak je, podaj mi ruku!“ A keď mu podal ruku, posadil ho k sebe na voz."

Autorizovaný preklad (KJV) znie práve v kľúčovom pojme "priame srdce" odlišne, preto je potrebné uviesť ho: "And when he was departed thence, he lighted on Jehonadab the son of Rechab coming to meet him: and he saluted him, and said to him, Is thine heart right, as my heart is with thy heart? And Jehonadab answered, It is. If it be, give me thine hand."

⁶ SUGDEN, E.H. *Wesley's Standard Sermons I*, s. 238. (Wesleyho denník: "Mon. 22. The words on which my book opened at the society, in the evening, were these:" Mal 3:7)

⁷ Používam text zo Sugdenovho vydania, kde sa nachádza na stranách 238-260.

⁸ "By ' means of grace,' I understand outward signs, words, or actions, ordained of God, and appointed for this end, to be the ordinary channels whereby He might convey to men, preventing, justifying, or sanctifying grace." (s. 242)

Anglický preklad používa ako preklad hebrejského רַחֵם anglický pojem "right heart". Wesley ho v kázni využíva vo význame "správne srdce", kým v kontexte Jehuovho oslovenia Jonadába ide skôr o úprimnosť, či priamosť vzťahu medzi nimi, teda o neprítomnosť ľsti a podozrenia. Jehua Wesley charakterizuje ako "mixed character" (s. 130) a o Jonadábových názoroch sa vyjadruje ako o "...uncommon, indeed quite peculiar to himself..." (s. 131).⁹ Wesley si všíma to, že ani Jehu ani Jonadáb (Jehonadáb) sa nezaoberajú názormi, či praktikami druhého, ale zaujímajú sa o stav srdca. *Humanum este errare et nescire*, preto "...každý múdry človek dovoľí inému rovnakú slobodu myslenia, ktorú si želá, aby mu tiež bola dopriata" (s. 133). Týka sa to nielen názorov, ale aj formy bohoslužieb alebo formy cirkevnej správy.

Wesley viac podhaľuje svoj postoj k historickej exegéze tam, kde hovorí "...what is properly implied in the question? I do not mean, What did Jehu imply therein? But, What should a follower of Christ understand thereby, when he proposes it to any of his brethren?" Tu je vidieť, že historicko-gramatický zmysel otázky nie je podstatný pre Wesleyho zámer a nedá sa ním limitovať. Autorizovaný preklad používa túto väzbu "heart right with" ešte na jednom mieste, v Ž 78,37, ("their heart was not right with him") kde je ale prekladom hebrejského slova יָרַח, čo znamená skôr "upevnené", "vytrvalé", ako "správne", či "dobré". Wesley toto vyjadrenie vysvetľuje nasledovne: "Is thy heart right with God? Dost thou believe His being, and His perfections? His eternity, immensity, wisdom, power? His justice, mercy, and truth? Dost thou believe that He now 'upholdeth all things by the word of His power'? and that He governs even the most minute, even the most noxious, to His own glory, and the good of them that love Him? Hast thou a divine evidence, a supernatural conviction, of the things of God? Dost thou walk by faith, not by sight? looking not at temporal things, but things eternal?" (s. 136-7) Wesley pokračuje ďalšími otázkami, ktoré smerujú k charakteristike vnútorného postoja lásky a vážnosti vzhľadom na Boha, človeka a večné hodnoty.

Jehu celkom evidentne nemal na mysli takýto stav Jonadábovho srdca (nehovoriac o tom, že "srdce" v hebrejskom a biblickom použití je vždy viac, ako cítenie a zahrňuje aj myslenie), ale napriek tomu je z kontextu evidentné, že tu uzavierajú spojenectvo predstaviteľa dvoch krajných pozícií - prísna nábožnosť s extrémizovanými nárokmi a revolučná politika s extrémizovaným násilím. Wesleyho intuícia má napriek vynechanej gramaticko-historickej exegéze pravdu, že vzájomná úprimnosť, ktorá je tu základom spojenectva, je v konečnom dôsledku prejavom postoja srdca k vtedy najdôležitejšej otázke - odstráneniu modlárskeho režimu v Izraeli.

Podobne v druhej časti kázne Wesley sa príliš netrápi s exegézou. Používa tento výraz metaforicky ako "vyjadrenie súhlasu", alebo "vyjadrenie lásky", hoci Jehu fyzicky podáva ruku Jonadábovi a za ruku ho pritiahne k sebe do bojového voza. "Daj mi ruku" v texte jednoducho znamená "natahni ruku a chyt sa mojej". Napriek tomuto exegetickému "faux pas" je možné povedať, že toto fyzické podanie ruky naozaj znamenalo spoločnú akciu a Jonadáb dodal Jehuovej revolučnej a násilnej akcii váhu svojej náboženskej vážnosti.

V tretej časti sa Wesley venuje charakteristike "katolíckeho ducha", ktorý má jasné názory a postoje ako k doktríne tak aj k jej praktickému vyjadreniu. Dokáže však "podať ruku", teda milovať "...cudzincov, priateľov aj nepriateľov". (s. 145) "Podanie ruky" je použité ako symbol pre život univerzálnej lásky, "...pravej katolíckej lásky, až kým nebudeš pohltený láskou na veky vekov" (s. 146)

Kázeň XXXVIII *Dedičný hriech* (Original Sin, Gn 6,5 - s.)

And God saw that the wickedness of man was great in the earth, and that every imagination of the thoughts of his heart was only evil continually.

(A Hospodín videl, že ľudské zlo na zemi je veľké a že všetko zmýšľanie ich srdca je ustavične naklonené na zlé.)

Predpotopný morálny stav človeka, ktorý tento text opisuje, Wesley najprv bez ďalšieho vzťahuje na antiku aj svoju súčasnosť tým, že sa kriticky vyjadruje o "gay descriptions of the dignity of man" (s. 210) u pohanských autorov v staroveku a o súčasníkoch, ktorí využili všetky svoje schopnosti, aby

⁹ Bol to otec rechabítov, ktorí bývali v stanoch a dodžiadali absolútnu abstinenciu (Jer 35,3-10).

ukázali "the fair side of human nature". Wesley tu charakteristiku v Gn 6,5 nepovažuje za historicky podmienenú, ani za nejaké špecifikum ante-diluviálneho veku, ale za nadčasový atribút ľudskej prirodzenosti, ktorá vyplýva z hriechnej podstaty ľudského bytia.¹⁰ Tento postup nie je síce gramaticko-historickou exegézou, ale implicitne spĺňa reformačnú požiadavku vykladať Písmo Písmom. Wesley dopĺňa interpretáciu Gn 6,5 odkazom na novozmluvný text Rim 3,23 (...všetci zhrešili...), ďalej na Efezanom 2,12 (boli ste...bez nádeje, bez Boha na svete...), na Ž 51,7 (...v hriechu ma počala matka...), Ž 14,3 (...všetci sú skazení...) a nakoniec sa vracia k textu v Genezis 6, ktorý použil ako východiskový text kázne.

Zo skutočnosti, že hriech sa týkal všetkých obyvateľov Zeme (Wesley uvažuje, že ich mohlo byť viac, ako v súčasnosti), odvodzuje, že tento stav bol znakom vplyv dedičného hriechu. Noach bol síce výnimkou, ale toto Wesley ponecháva bez komentára.

Pojem **יָצַו**, preložený ako *imagination*, komentuje slovami "...it is not possible to find a word of a more extensive signification" (s. 213). Ide o všetko, čo sa odohráva vo vnútri človeka, o každú "...inclination, affection, passion, appetite; every temper, design, thought." Wesleyho poznámka k tomuto hebrejskému pojmu naznačuje, že hoci sa nezmieňuje o hebrejsom význame slova, vykladá ho nie z anglického *imagination*, ale z pôvodiny, kde slovo má veľmi široký význam od keramickej tvorby až po predstavy mysle. Zdá sa, že toto vyjadruje celkový postoj Wesleyho k použitiu odborných poznámok v kázani. Využíva ich bez toho, aby to explicitne uvádzal a celú pozornosť sústreďuje na použitie informácie v pochopení poslucháčov.

V druhej časti dopĺňa charakteristiku ďalšími výroky Písma o skazenosti človeka - napr. Iz 1,5 (...celá hlava je nemocná...). Wesley sa potom venuje konkrétnym prejavom všadeprítomného hriechu v súčasnosti - modlárstvo, svetáctvo, pýcha ap.

Na prvý pohľad sa zdá, že v tejto kázni by bolo bývalo účinnejšie použiť ako text z Novej zmluvy (napr. Rim 5). Treba však povedať, že použitím uvedeného verša z Gn 6 mal pred sebou nielen konštatovanie o rozšírenosti hriechu, ale predovšetkým o jeho podstatnej vlastnosti, že totiž ide o *vnútorný stav* - myslenie, sklony, cítenie, atď. Z obsahu kázne je asi zrejmé, že Wesley tu nechcel teologizovať o tom, ako sa hriech šíri z rodičov na deti, ani v čom spočíval prvý hriech, ale o tom, ako sa prejaví v súčasnosti v jeho poslucháčoch - v každom z nás.

Kázeň XLIX *Hospodin, naša spravodlivosť* (The Lord our Righteousness, Jer 23,6 - s. 423-441)

Jer 23,6 (Za jeho dní Júda dosiahne spásu, Izrael bude bývať v bezpečí.) A toto je meno, ktorým ho budú volať: »Pán je naša spravodlivosť.«

Jer 23,6 (In his days Judah shall be saved, and Israel shall dwell safely:) and this is his name whereby he shall be called, THE LORD OUR RIGHTEOUSNESS.

Úvod kázne dáva jasne vedieť, že ide o kontroverznú tému, ku ktorej sa má kázeň vyjadriť. Čo nám asi napadne ako prvé, je otázka, prečo na tému, ktorá je najviac a najpodrobnejšie rozoberaná v Novej zmluve, si Wesley vybral starozmluvný text. Ide o článok, viery, ktorý Wesley uvádza Lutherovým *articulus stantis et cadentis ecclesiae* (s. 425).

Wesleyho použitie tohto textu predpokladá teologickú exegézu, v ktorej je možné nahradiť meno Jahve (**יְהוָה יְדִקְנוּ**) menom Krista a kmeň Júda a kmene Izraela nahradiť cirkvou, prípadne nasledovníkmi Krista, veriacimi. Wesley hneď po uvedení rozčlenenia kázne charakterizuje Kristovo bytie gréckym *ὁ ὢν*, čo je známa interpretácia (možno povedať "preklad") hebrejského **אֱשֶׁר אֱהְיֶה** z Ex 3,15 - *ἐγώ εἰμι ὁ ὢν* v LXX (s. 426). Wesley sa nezdržuje, alebo nechce zaťažovať(?) svojich poslucháčov odkazom na hebrejský a grécky podklad svojho tvrdenia, ale bezpečne sa opiera o

¹⁰ Až v druhej časti kázne si dáva za cieľ preskúmať, či toto platí aj o ľuďoch po potope (s. 215).

hebrejský, grécky text ako aj o ortodoxnú kresťanskú dogmatiku. Takto dospieva ku konštatovaniu "...Jesus is called the Lord our Righteousness" (s. 428).¹¹

Wesley pokračuje kristologickým a soteriologickým problémom prisúdenia (*imputation*) Kristovej spravodlivosti človeku (je nám prisúdená aj jeho božská, alebo len ľudská spravodlivosť?). Objektom prisúdenia tejto spravodlivosti sú veriaci (*believers*) v zmysle 1Kor 1,30 ("Vy ste z neho v Kristovi Ježišovi, ktorý sa pre nás stal múdrosťou od Boha i spravodlivosťou, posvätením a vykúpením"). Viera pritom nespočíva v dokonalej zhode vyjadrení ("But still, though their opinions, as well as expressions, may be confused and inaccurate, their hearts may cleave to God, through the Son of His love, and be truly interested in His righteousness." s. 429), ale v správnom postoji srdca k Bohu (However confused their ideas may be, however improper their language, may there not be many of them whose heart is right toward God, and who effectually know ' the Lord our Righteousness '? s. 437). Pravdepodobne tu prekročíme Wesleyho zámer, ale tieto rozdiely by bolo možné viesť paralelne s rozdielmi medzi judským a severným izraelským kráľovstvom, ktoré napriek rozdielom politickým a kultúrnym sú nakoniec spojené jedným dávidovským kráľom, ktorý je "Hospodin, naša spravodlivosť".

Kázeň LII. "Náprava mravov" (*The Reformation of Manners*, Ž 94,16 - s. 481-505)

Proti ničomníkom ktože mi pomôže...? (מִי־יָקוּם לִי עִם־מַרְעִים)

KJV: Who will rise up for me against the evildoers?

KJV 1611: Who will rise vp for mee against the euill doers?

Great Bible 1539: Who wyll ryse up with me agaynst the wycked?

Wesley používa preklad z anglikánskej *Book of Common Prayer*, kde je text prevzatý z Great Bible: Who will rise up with me against the wicked?

Kázeň začína *in medias res*, bez zdôvodňovania výberu textu, či použitého prekladu. Použitie textu z anglikánskej liturgickej príručky anglikánskej cirkvi je možné zdôvodniť jeho znením, ktoré sa lepšie hodí k hlavnej myšlienke kázne, ktorá spočíva v akomsi spolenectve bezbožných a zbožných do proti sebe postavených zoskupení. Prvé zoskupenie zbožných, ktoré Wesley uvádza, je *The Church of England* (s. 483), z čoho je možné tiež uvažovať na použitie prekladu z príručky tejto cirkvi,¹² hoci zároveň vyslovuje podozrenie, že mnohí členovia tejto cirkvi sú v skutočnosti svet, *the world*, ktorí sami konajú "... those works of the devil, which they are peculiarly engaged to destroy" (s. 483).

¹¹ V kázni, ako ju máme zapísanú, sa Wesley explicitne neodvoláva na predchádzajúci verš, v ktorom je vyslovené proroctvo o Dávidovom "Spravodlivom Výhonku" (צִמּוֹחַ צְדִיק), čo je mesiánske proroctvo aplikované na Ježiša. Môžeme sa len domnievať, že toto v kázni povedal, ale nezapísal.

¹² Známa je skutočnosť, že Wesley ostal až do konca života príslušníkom anglikánskej cirkvi.